

רבקה באסמאן בן חיים

שיחת טלפון עם יהודה שכל
שהיה ב־1950 תלמיד שלי
בקיבוץ המעפיל.

מזכרת

"מורתי היקרה",
אמר יהודה לי בטלפון,
אני נשארת בלי תשובה,
לחשתי לו: תודה.
"תודה על מה?" שאל
על זמן כאוב ומאשר, עניתי.
"איך זה מתישבי?" היתה שאלה,
עניתי: כאוב שבין הדשא הפורח
עם הד מהשוואה -
המאשר - עם ילדים שבכחה,
כמו שלי, וגם אתה.
כעת מעל ששים שנים
והתלמיד כבר בין בוגרים
המטלפן בקול שמחה
"למורתי היקרה",
אז מה נשאר לי עוד לומר
על זמן כאוב ומאשר -

2017

השיר נכתב בעברית

נותנת בו סימנים ומגדירה את מצבו/ה: "להיות אשה בעידן פורנוגרפי עם משבר כלכלי/ כל אחד יכול להיכנס לתוכך כשאת מסתובבת רעבה ברחובות/ - - / אל תסתובבי לדרך ברחובות, אל תשתי, אל תלכי לאיבוד..." בעולם זה, עם שעורריות חדשות לבקרים של הטרדות למיניהן (מהוליווד עד קשת), גרוסמן היא מתארת בוטה של מצב האשה "בעולם פורנוגרפי עם משבר כלכלי", המקדימה בשיריה אף את החדשות האחרונות. יותר מזה, היא גם מנסחת של מניפסטים נשיים. למשל בשיר 'נשים' (עמ' 35) שהוא מעין רשימה קטלוגית של נשים מקופחות, מדוכאות, מנוצלות:

"אשה עובדת - חד הורית/ אשה שעובדת בפביש/ אשה שקנו אותה מאפיזורים/ ועכשו מוכרים לכל איש..." וכדומה. והשיר נחתם במעין ססמה של אחווה נשית: אשה יכולה להשאיר נאמנה לאשה/ זכרי - אשה יכולה לשחרר אשה.

לכאורה בשיר זה ודומיו "דוחק הבוטה את היפה". ובאמת יש הרבה בוטות ואלומות בלא מעט משירי הספר, אבל אסור שהדבר יטעה אותנו. בכל כתיבתה שומרת גרוסמן (אם מעט ואם הרבה) על הממד הפואטי והאסתטי, אף שלא תמיד הוא גלוי לעין. בשער ג שבספר היא נותנת במיוחד את דעתה על כך. "ישנו ממד אחר, מקביל, ובו אני מי שאני" היא כותבת בשיר 'מחשבה שלפני תיקון' (עמ' 65). לעתים השעה הדוחקת כופה עצמה עליה (קצת כמו מאיאקובסקי "הדורך על גרון שירתו", ראה לעיל), אבל תמיד היא נאמנה לעצמה. בממד האחר, המקביל, כאשר איננה "מופרעת על ידי מטלות שניתנו לי" - / ואני מי שאני ואינני בוגדת בי", היא יכולה גם להתבונן בעצמה ובכתיבתה, ובמיוחד בקשרי גוף-אהבה-שירה, שהם הגרעין של רוב השירים. בשיר 'על השירה' (עמ' 68) היא כותבת, כי שיר הוא "עולם של כוח אשר יוצר הגוף/ הוא דורש נשימה, יד, שפתיים, לשון/ עשיית אהבה, לעתים בכאב". מקור השיר הוא כוח הגוף; המשכו במחנות גופניות (נשימה, שפתיים, לשון וכדומה), שהן עשיית אהבה, וסופו "לעתים בכאב", שהוא השיר עצמו. אני רוצה לסיים באחד משירי האהבה היפים בספר, השזור יחד את שלושתם.

מוקדם בבוקר

מוקדם בבוקר שכבתי לצדך במטה
גבך הערום שכב על צדו הימני
וישכבה היפה נגלה מבעד לשולי המכנס
ושלחתי ידי אל גבך
והצלחתי לפורר את החרדה
לנשימות חולפות מעלה ומטה
ושלחתי יד אל החרין המשלם של ישכבה
והשבתי שכאן שוכנת תרבות צרפת, בישבן שלך.
כל תרבות צרפת שכנה בישכבה
ולטפתי שוב ושוב את תרבות צרפת
עד שהצלחתי להפסיק לחשב על המלחמה.
אז נשקתי את כתפך והצלחתי להרדם.

אפשר לומר כי בשיר זה שבה גרוסמן אל הפואטיקה התרבותית המורכבת של מלאכת השיר בספרה הקודם. בשיר שלפנינו זה לא הגוף החשוף בלבד, אלא הגוף העטוף ברבדים של תרבות. כי מהי, למשל, "תרבות צרפת בישבן שלך/ כל תרבות צרפת שכנה בישבןך". לאמירה זו יש שני רבדים לפחות. ברובד ההמוני זה יכול להיות דיבור בוטה

ומזלזל (שמשמעותו "תרבות צרפת בתחת שלך...") אם כי גם לו יש מקום. אבל ברובד גבוה יותר זהו "החריץ המושלם של ישכבה" (בדומה, למשל, לישבן המושלם של דוד בפסל של מיכלאנג'לו). זאת ועוד: אם נמיר את המילה המדוברת "ישכבה" במילה גבוהה יותר "עגבות" (שת, עכוז, אחוריים) או בפועל המקראי עוגב, עגוב, מעשי עגבים (התעלסות אהבים), נהיה במישור מציאות אחר, אליו מתייחסת "תרבות צרפת". ובכן, עגבת, מחלת המין הנגזרת ממעשי עגבים, והידועה בשמה הלועזי סיפיליס, קרויה בלשונות אירופה (אנגלית ואיטלקית) "מחלה צרפתית". נשיקה מעמיקה ולחה פה על פה, קרויה "נשיקה צרפתית", מין אוראלי קרוי "הדרך הצרפתית" ורומן פורנוגרפי "רומן צרפתי". בסוף המאה התשע-עשרה וראשית המאה העשרים, היתה פריז לא רק בירת התרבות העולמית, אלא גם בירת אמנויות האהבה. אבל לא רק באהבה עוסק השיר, אלא גם במלחמה. "ליטפתי שוב ושוב את תרבות צרפת/ עד שהצלחתי להפסיק לחשוב על המלחמה". זה לא רק make love not war אלא גם תזכורת לשלוש ההצהרות של המהפכה הצרפתית: "חירות, שוויון, אחווה". אם נגשים אותן, ניפטר מכל מלחמה בעולם. הנה, איזה עושר אסוציאטיבי ורעיוני גלום בשיר הטוב. ♦

